

૧. ભરતચક્રવર્તી

શ્રી ઋષભદેવ ભગવંતના જ્યેષ્ઠપુત્ર, ભરતભૂમિના સ્વામી, નિરવદ્ય સામ્રાજ્યના માલિક થયા. ચૌદ મહારત્નો, નવ મહાનિધિ, ૧૬ હજાર દેવો, ૩૨ હજાર રાજવી, ૬૪ હજાર મનોહર સુંદરી, ૩૨-૩૨ પાત્રબદ્ધ ૩૨ હજાર નાટકો, ૩૬૦ રસોયા, ૧૮ શ્રેણી-પ્રશ્રેણી જનો, ૮૪ લાખ ઘોડા, ૮૪ લાખ હાથી, ૮૪ લાખ રજ, ૯૬ કરોડ પાયદળ, ૭૨ હજાર પુરુવર, ૩૨ હજાર જનપદ, ૯૬ કરોડ ગામ, ૯૯ હજાર દ્રોણમુખ, ૮૪ હજાર પટ્ટણ, ૨૪ હજાર કર્બટ, ૨૪ હજાર મંડલ, ૨૦ હજાર આકાર, ૬ હજાર ખેટક, ૧૪ હજાર સંવાહક, ૫૬ અંતરોદક, ૪૯ કુરાજ્યો, વિનીતાનગરી અને સંપૂર્ણ ભરતક્ષેત્રનું સ્વામિત્વ પ્રાપ્ત કર્યું છે તેવા ભરત ચક્રીએ ૬ લાખ પૂર્વમાં ૧ હજાર વર્ષ ઓછું એટલું સામ્રાજ્ય ભોગવ્યું. ખાવા-પીવાના મનોહર સ્ત્રીઓના અને રાજ્યલક્ષ્મીના અખૂટ ભોગો ભોગવી રહ્યા છે. પોતાના અરીસાભવનમાં એટલે કે શણગારગૃહમાં બેસીને શણગાર સજી રહ્યા છે એવા સમયે તેની એક આંગળીમાંથી અંગૂઠી સરી પડે છે. આંગળીની શોભા કંઈક ઘટી ગયેલી જુએ છે અને મનોમન વિચારધારા પલટાઈ જાય છે.

"શું આ શરીરની શોભા આભૂષણોથી જ છે ?" તેમને ખપતું નથી આભૂષણોની શોભાવાળું શરીર ! હવે તો ભરત ચક્રીને આત્માની શોભાની ખેવના જાગી ગઈ. ત્યાં જ સર્વે આભરણો ઉતારવા લાગ્યા. વૈરાગ્યના શુદ્ધ પરિણામોની વૃદ્ધિ થવા લાગી. રાજ્યલક્ષ્મી, સ્ત્રી-પરિવાર, ભોગ-વિલાસ બધાનું મમત્વ મનથી જ ખંખેરી નાખ્યું અને મમત્વ કે મૂર્છારૂપ સઘળા પરિગ્રહને ત્યજી દઈ ભરત ચક્રી બન્યા કેવલી. સંયમશ્રેણીના પ્રથમ સ્થાનેથી આરંભાયેલી યાત્રા ચોટી સુધી પૂર્ણ થઈ ગઈ. ગૃહસ્થ-લિંગ ત્યાગી બની ગયા ભરતમુનિ.

પણ કેમ ? આટલી લક્ષ્મી, સ્ત્રીઓના મોહ, બધું જ કઈ રીતે છૂટી ગયું ? એ પણ ગૃહસ્થાપણામાં ? એ પણ શણગારખંડમાં ? એ પણ ચક્રવર્તીપણામાં ?

બસ, એક જ કારણ. એક જ કારણ.

પૂર્વના ભવમાં "મહીધર" નામક રાજકુમાર અવસ્થામાં દીક્ષા ગ્રહણ કરેલી ત્યારે પણ ગુણાકાર મુનિની નિર્મળ વૈયાવચ્ચ કરેલી. પરંપરાએ "બાહુ" નામક મુનિ પણ બન્યા. આ બાહુ મુનિના ભવમાં પણ ૫૦૦ સાધુઓને વિશુદ્ધ આહાર લાવી આપી નિર્મળ ગોચરીભક્તિ

કરવાના અભિગ્રહધારી મુનિ બન્યા. આહાર આદિથી કરેલ વિશુદ્ધ ભક્તિ તેના ચક્રવર્તીપણાનું કારણ જરૂર બની; પણ આરાધક ભાવે કરાયેલી ભક્તિથી ઉપાર્જિત કર્મ તેને સંસારમાં જકડનાર બેડીરૂપ ન બન્યું. બબ્બે ભવના મુનિપણાના સંસ્કાર અને વિશુદ્ધ સાધુકર્મની આરાધનાએ તેને ચક્રવર્તીપણાની મૂર્છાથી દૂર લઈ ગયા અને બની ગયા ભરત કેવળી મોક્ષના અધિકારી. "કારણ કે તે સાધુ હતા."

પૂર્વેની સાધુપણાની સ્પર્શના તેને માટે બની ગયો સિદ્ધશિલાનો પાસપોર્ટ. બસ આ જ છે મોક્ષમાર્ગના પ્રબળ પુરુષાર્થી ભરત ચક્રીની પ્રાગૈતિહાસિક પ્રતિભા.

૨. બાહુબલી

બાહુબલીએ યુદ્ધભૂમિમાં સંયમ અંગીકાર કર્યો. ભરતે અશ્રુભીની આંખે પુનઃ રાજ્યનો સ્વીકાર કરવા કાકલૂદી કરી. નથી જોઈતું મારે ચક્રીપણું, નથી જોઈતું આ રાજ્ય. ભાઈ- ૯૮ ભાઈઓ તો પહેલાં જ મને છોડી ગયા અને તું પણ ! પણ નહીં, બાહુબલી તો મૌન ધારણ કરીને કાયોત્સર્ગે સ્થિર થઈ ગયા. ક્યાંથી આવ્યો આ વૈરાગ્ય ? ક્યાંથી આવી આ દૃઢતા ?

ચક્રી ભરતે જ્યારે યુદ્ધનું કલેણ મોકલ્યું ત્યારે તો એ જ બાહુબલી બોલેલા કે "શું ભરત ઘડીકમાં ભૂલી ગયો કે અમે ગંગા તીરે જ્યારે સાથે રમતા હતા ત્યારે મેં તેને ઉપાડી આકાશમાં ઉછાળેલો અને પછી પૃથ્વી ઉપર પડતાં પડતાં પહેલાં ઝીલી લીધેલો ? એ શું ભરત ભૂલી ગયો કે આવો તો મેં તેને અનેક વખત હરાવ્યો છે ?" ...પછી તો સામ સામી સેના ગોઠવાઈ, બાર વર્ષ પર્યન્ત ભયાનક યુદ્ધ ચાલ્યું, અનેક જીવોનો સંહાર થયો. શકેન્દ્રના વચને સંહાર અટકાવી ભરત-બાહુબલી બે જ વચ્ચે યુદ્ધ થયું. તેમાં દૃષ્ટિ-બાહુ-મુષ્ટિ-દંડ અને વચન એ પાંચે પ્રકારના યુદ્ધમાં ભરત હારી ગયો. જ્યારે ભરત આ હાર પચાવી ન શક્યો ત્યારે ચક્રરત્ન મૂક્યું. બાહુબલી પણ ક્રોધાવેશમાં આવીને બોલી ઊઠ્યા કે આ તારા ચક્રરત્નને ચૂર્ણ કરી દઈશ. ત્યારે ભરતે મુઠ્ઠી મારી અને બાહુબલી જંઘા સુધી ભૂમિમાં ઊતરી ગયા. જેવા બાહુબલી મુઠ્ઠી મારવા ધસ્યા કે દેવો બોલ્યા : "બાહુબલી એ મુઠ્ઠી મારશો નહીં- અન્યથા ભરત ચૂર્ણિભૂત થઈ જશે."

બાહુબલીએ ત્યાં જ સ્વયં મસ્તકના વાળનો લોચ કરી દીધો. ચારિત્ર ધારણ કરી કાયોત્સર્ગમાં સ્થિર થઈ ગયા. પણ ક્યાંથી આવ્યો આ ભાવ ? જેના પરિણામો બાર-બાર

વર્ષથી યુદ્ધમય છે, મારું કે મરું-ના ભાવો છે. આવા ભયંકર ક્રોધ-કલેશયુક્ત માનસમાં ક્ષમાભાવનાં અને વૈરાગ્યનાં બીજ રોપાયા ક્યાંથી ? જે માનવીએ બાર-બાર વર્ષ આ ભૂમિરૂપ પરિગ્રહને માટે ક્રોધ-માન-ક્રધાયને પોષ્યા તેમાં અચાનક આ વિરતિભાવ અને ક્રધાયોની ઉપશાંતિનાં પરિણામ આવ્યાં ક્યાંથી ?

બસ એક જ ઉત્તર- "કારણ કે તે સાધુ હતા."

પૂર્વના ભવમાં સુબુદ્ધિ મંત્રીપુત્ર છે. ગુણાકર મુનિની નિર્મળ વૈયાવચ્ચ કરી છે, દીક્ષા અંગીકાર કરી છે. ફરી પણ મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત કરી "સુબાહુ" નામે મુનિ બન્યા છે. તે ભવમાં પણ ૫૦૦ સાધુઓની શરીરની ચાકરી કરીને અનન્ય બળ ઉપાર્જન કર્યું. પણ આ પૂર્વે પાળેલ સાધુપણું અને મોક્ષમાર્ગની વિશુદ્ધ આરાધનાનું ફળ તેમને બાહુબલીના ભવમાં પણ ચારિત્રના પરિણામને દેનારાં થયાં. એક વખત પણ વિશુદ્ધ ભાવથી કરાયેલી સંયમની સ્પર્શના બાહુબલીને યુદ્ધભૂમિમા વૈરાગ્યદાતા બનાવી ગઈ. નહીં તો ક્યાં ચક્રવર્તીનું બળ ? ક્યાં ચક્રવર્તીનું સૈન્ય ? કેટલા દેવતા અને સુભટોની સહાય ? છતાં બાર-બાર વર્ષ પર્યન્ત યુદ્ધમાં જીતી ન શક્યા ? અરે ! ખુદ ચક્રવર્તી પણ જે સામાન્ય મનુષ્યને હરાવી ન શક્યા એટલું જેમનું બાહુબળ હતું- પણ ના ! આ બાહુબળની પ્રાપ્તિ આરાધક એવા વૈયાવચ્ચ ભાવની હતી. સુવિશુદ્ધ સંયમ આરાધના ઝળહળતી જ્યોતના પ્રકાશમાં આ એક પ્રાગૈતિહાસિક પ્રતિભાનું તેજ દેદીપ્યમાન બન્યું હતું. માટે જ તે મોક્ષમાર્ગનો પુરુષાર્થી યુદ્ધભૂમિમાં યોદ્ધો મટીને સંત બની ગયો. ક્રોધાગ્નિને ક્ષમાના વારિથી શીતળ બનાવી દીધો. પરિગ્રહના પાપને ઠેલીને એક જ સ્થાને કાયોત્સર્ગસ્થિત કરી દીધા. બધાં પાછળ બસ એક જ ચિંતનીય તત્ત્વ- "કારણ કે તે સાધુ હતા."

૩. ચિલાતીપુત્ર મુનિ

ચોરોની સેનાનો સ્વામી, કૂર-ઘાતકી અને નિર્દય એવો એક ઉન્માર્ગે ચડેલો આ માનવી છે. પોતાની પ્રાણપ્યારી વલ્લભા એવી સુંસમાનું ધડથી અલગ કરાયેલ મસ્તક એક હાથમાં લટકી રહ્યું છે, બીજા હાથમાં ક્રોધરૂપ ક્રધાયને પ્રગટ કરતું એવું લોહીસીંચિત ખડ્ગ છે. અંતરમાં મોહ અને કલેશરૂપી જ્વાળાઓ ભડકી રહી છે. સાથે શરીર પણ શ્રમિત છે અને ભૂખની ભૂતાવળે ભરડો લીધો છે. આવી વિષમ શારીરિક-માનસિક સ્થિતિમાં રહેલા ચિલાતીપુત્રને ફક્ત

ત્રણ જ શબ્દો - ઉપશમ-વિવેક અને સંવર મોક્ષમાર્ગનો પ્રવાસી બનાવી ગયા. પણ કેમ ? -
ક્યો ચમત્કાર સર્જ્યો આ રાગ-દ્વેષના દ્વન્દ્વમાં ફસાયેલા માનવીના જીવનમાં ? કે જેણે
તેના કામરાગ અને કૂર પરિણામથી ભડભડ બાળી રહેલા તેના આત્મામાં અકલ્પ્ય પરિવર્તન
આણી દીધું ?

અનેક પ્રવચનોના શ્રવણ કરતાં આપણા જીવનને ન સ્પર્શી શકતી વાતો એ આ માનવીમાં
ફક્ત ત્રણ જ શબ્દોએ કેવો ચમત્કાર સર્જી દીધો કે રૌદ્રધ્યાનથી નરકગામી બનતા જીવને
પળવારમાં દેવલોકમાં બિરાજમાન કરી દીધો. કારણ ? માત્ર એક જ કારણ- કારણ કે તેઓ
સાધુ હતા.

યજ્ઞદેવ સાધુધર્મમાં નિશ્ચલ બન્યો છે. સમગ્ર સ્વજન વર્ગને પણ તેણે પ્રતિબોધ કર્યો છે
પણ સ્વપત્નીને તેનો રાગ હજી ચિત્તમાંથી ખસ્યો નથી. સજ્જડ સ્નેહાનુરાગથી તેની પત્ની
યજ્ઞદેવમુનિને દીક્ષા છોડાવવા પ્રયત્નશીલ બની છે. નિશ્ચલ એવા મુનિ ઉપર કામણપ્રયોગ
કર્યો, પણ પ્રયોગની વિપરીત અસર થતાં યજ્ઞદેવમુનિ મૃત્યુ પામી દેવલોકે સંચર્યા.

આ જ યજ્ઞદેવ ચિલાતી દાસીના પુત્ર સ્વરૂપે જન્મ લે છે. સુંસમા નામે જન્મેલી
પૂર્વભવની પત્નીને જ રમાડવાનું-સાયવવાનું કાર્ય કરે છે. સુંસમા રડવા માડે ત્યારે તેણીની
યોનીમાં ચિલાતીપુત્ર હસ્તસ્પર્શ થતાં જ રુદન બંધ કરી દે. આવા અપકૃત્યથી ઘરમાંથી કાઢી
મૂકાય છે; પણ પેલા સ્પર્શે તેના મનમાં વિષયની પીડા મૂકી દીધી. સુંસમાનુ ઘેર જ ધાડ પાડે,
સુંસમાને ગ્રહણ કરે અને પોતાની બનતી પ્રિયા જ્યારે હાથવગી બનતી ન જણાય ત્યારે તેનું
મસ્તક ધડથી અલગ કરીને દોડવા લાગે.

જુઓ, આ સમગ્ર જીવનમાં ક્યાંય ધર્માચરણ નથી. પૂર્વભવની સ્વપત્ની એવી સુંસમાનો
તીવ્ર રાગ છે અને આચરણ પણ ચોરી અને ખૂનના જ કર્યા છે; છતાં ચારણ લબ્ધિધારી મુનિને
જોઈને ધર્મ-ઉપદેશ શ્રવણની ઈચ્છા જાગે. ત્રણ જ શબ્દોનો ઉપદેશ અને ચિલાતીપુત્રની
ચિંતનયાત્રા તેને કાયોત્સર્ગમાં સ્થિર કરીને સાધુધર્મયુક્ત આરાધનામય બનાવી દે- તે પણ ક્યાં
સુધી ? અઢી દિવસમાં તો ચિલાતીપુત્રના શરીરને કીડીઓએ ચાળણી જેવું બનાવી દીધું- તો
પણ સમભાવે વેદના સહન કરે.

ક્યાંથી આવ્યો આ સમભાવ ? ક્યાંથી આવ્યું સમ્યક્ શ્રદ્ધાનું તત્ત્વ ? ક્યાંથી ઉદભવ્યો
આ ચારિત્રરાગ અને ક્યાંથી જન્મી આ મોક્ષપથની અભિલાષા ? બસ એક જ કારણ...

કારણ કે તે સાધુ હતા- પૂર્વભવનું વિશુદ્ધ ચારિત્ર તેને તપ-સંયમની શક્તિ અર્પી ગયું. પૂર્વભવની નિશ્ચલતા તેને પળવારમાં સ્ત્રીના રાગમાંથી મુક્તિ અપાવી ગઈ. આ હતી પ્રાગૈતિહાસિક પ્રતિભા- આ હતી મોક્ષમાર્ગની પુરુષાર્થતા. કારણ કે તે સાધુ હતા.

૪. કૂરગડુ મુનિ

"ભરહેસર-બાહુબલી" સજ્જાયમાં સ્થાન પામેલ આ એક મહાસત્ત્વશાળી પ્રતિભા છે, જેને ભોજન કરતાં કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઈ. મોક્ષમાર્ગના પ્રબળ પુરુષાર્થી એવા આ મુનિ આમ તો દૃષ્ટિવિષ સર્પ જેવી નિર્યય યોનિમાંથી મનુષ્યપણાને પામ્યા છે. તો પણ આ મનુષ્યભવમાં તેમણે જે અણાહારીપદ પ્રાપ્ત કર્યું તેનું આશ્ચર્ય તો જુઓ કે આહાર કરતા કરતા અણાહારીપદ પામ્યા. જેને હંમેશ માટે છોડવાનું છે તેવા શરીરને આહારથી પરિતૃપ્ત કરતાં કરતાં તેઓ અણાહારી અર્થાત્ આહારરહિતપણું પામ્યા. પણ કેમ ? આ બની જ કઈ રીતે શકે ? બસ, જેમ શણગાર સજ્જતા ભરત આત્માનો શણગાર પામ્યા, બાહુબળથી બીજાના મસ્તકને ચૂર્ણ કરવા મથતા બાહુબલીએ પોતાના જ મસ્તકનું (વાળનું) ચૂર્ણ કરી નાખ્યું, સ્ત્રીના રાગથી યુક્ત ચિલાતી જ વૈરાગી થયા તેમ આ કૂરગડુ મુનિ આહાર કરતા જ નિરાહારી થયા. પણ રહસ્ય તો એક જ- "કારણ કે તે સાધુ હતા."

સર્પનો ભવ તો તેની ભૂલનું પરિણામ હતું, પણ મૂળભૂત તો તે સાધુ જ હતા ને ? માસક્ષમાણને પારણે માસક્ષમાણ કરતા તપસ્વી મુનિવર હતા. પારણે પણ સ્વવીર્યબળથી જ ગોચરીની ગવેષણા કરનારા, પણ આંખનું તેજ ઘટી જવાથી દેડકી ઉપર પગ આવ્યો. નાની શી દેડકી તુરત મૃત્યુ પામી. બાળસાધુનું જોવું અને પ્રતિક્રમાણ વેળા દેડકી માર્યાની આલોચના કેમ ન કરી તે પૂછ્યું. તપસ્વી મુનિવરનું રોષાયમાન થવું અને અંધારામાં થાંભલો અથડાતા મૃત્યુ થવું.

આ અસમાધિ મરણે એક વખત તો તેને દૃષ્ટિવિષ સર્પનો ભવ આપી જ દીધો; પણ સાધુપણું પાળીને આવેલા તપસ્વી મુનિવર હતા ને ? જાતિસ્મરણ પામેલા સર્પે સમભાવપૂર્વક અચિત્ત આહારથી જ જીવનની નાવ હંકારી. ટુકડે ટુકડા થઈ ગયા દેહના, તો પણ સમભાવ ન ગુમાવ્યો. પરિણામ કેટલું સુંદર ! મૃત્યુ પછી રાજપુત્ર બન્યા, તો પણ પૂર્વે આરાધેલ શ્રમણપણાને લીધે રાજ્યમાં આસક્તિ ન કરતાં વૈરાગ્યવાન મુનિવર બન્યા.

નિર્થયના ભવથી આવેલા હોવાથી તેની ભૂખ તીવ્ર વેદના અર્પતી- તો પણ અભિગ્રહ કર્યો કે પૂર્વે મુનિપણાને ક્રોધથી વિરાધ્યું છે માટે આ ભવે કદાપિ ક્રોધ ન કરવો. ગોચરી જઈ, આહાર લાવી, આલોવી વાપરવા બેઠા છે. ઉપવાસી સાધુ તેના આહારમાં જ બળખો ફેંકે છે. ત્રણ ત્રણ તપસ્વી સાધુ તેનો કટુ વાણીથી નિરસ્કાર કરે છે તો પણ બળવાની જુગુપ્સા નહીં અને કટુ વાણી પરત્વે કોઈ રોષ નહીં. સમભાવલીન કૂરગડુ મુનિ આત્મનિંદા કરતા વિચારે છે કે "હું આવો પેટભરો સાધુ છું ત્યારે જ બીજને દ્વેષનું નિમિત્ત બન્યો ને !" અુ જ આત્મનિંદા તેને કેવળજ્ઞાન અપાવી ગઈ.

આ આત્મનિંદા ભાવ- આ સમત્વ ક્યાંથી આવ્યા ? "કારણ કે તે સાધુ હતા."

એક વખતની સાધુધર્મની સ્પર્શનાએ તેને જૈનશાસનની તવારીખમાં તેજસ્વી પાત્ર બનાવી દીધા.

પ. માસતુસ મુનિ

"કારણ કે તે સાધુ હતા." અભિનવ ચિંતન-શૃંખલાની છઠ્ઠી કડી છે. માસતુસમુનિ. સામાયિક આદિના અર્થને જાળવવામાં પણ અશક્ત એવા આ મુનિએ ગુરુભક્તિ વડે કરીને જ્ઞાનના કાર્યરૂપ એવી કેવળલક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરી. એ હતી પૂર્વભવની સંયમયાત્રાની ફલશ્રુતિ.

સદ્ગુરુ પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી વૈરાગ્યભાવે ભીંજતા મુનિ, સામાયિક શ્રુતજ્ઞાન ભણી રહ્યા છે. પૂર્વભવનું ઉપાર્જિત જ્ઞાનવરણીય કર્મ ઉદયમાં આવતા અજ્ઞાનરૂપી અંધકારના ઓળા ઊતરી આવ્યા. એક પદનો પણ મુખપાઠ કરી શકતા નથી. અવિશ્રામપણે અભ્યાસનો પુરુષાર્થ અને પૂર્ણ બહુમાન છતાંયે જ્ઞાન ચડતું નથી. તેમની આ સામર્થ્યરહિતતાને જાણીને સામાયિક શ્રુતનો અર્થ સંક્ષેપથી જાણાવ્યો ઃ: "મા રુસ મા તુસ" કોઈ ઉપર રોષાયમાન કે તોષાયમાન થવું નહીં. બાર વર્ષનો અવિશ્રાન્ત પરિશ્રમ, બાળકો દ્વારા નિત્ય મજાક, નિત્ય તપ, પછી પણ ઋક્કગભળ્ગ શબ્દો બોલે છે. પણ ઋક્કન્ગ ઋક્કભળ્ગ યાદ રહેતું નથી. અને અચાનક એકદા જ્ઞાનના પ્રકાશનો વિસ્ફોટ થતાં શ્રુતજ્ઞાનમાં પ્રગતિ ન કરી શકનાર મુનિ ચારે જ્ઞાનોને ગૌણ કરીને સીધા જ આત્મપ્રત્યક્ષ કેવળજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરી ગયા.

એક નાનું વાક્ય યાદ ન રાખી શકનારના જીવનમાં આ તે ક્યો ચમત્કાર થયો કે સમગ્ર જગતનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન વ્યાઘાત-રહિતપણે પરિણમ્યું ?

કારણ કે તે હતા પૂર્વભવના આચાર્ય ગુણરત્નના નિધાન સમા શ્રુતના અર્થી, સૂત્રાર્થરૂપી

જળનું દાન કરવામાં મેઘ સમાન, શ્રમરહિત અને નિશ્ચલપણે અધ્યાપનકાર્યે રત... મોહના ઉદયે વિપરીત વિચારણાથી જ્ઞાનને આવરક કર્મ બાંધ્યું, પણ સમગ્ર જીવનની જ્ઞાન-આરાધના અને સંયમયાત્રાનો સંસ્પર્શ તેના આત્માને સમગ્ર જ્ઞાન આવરક કર્મ બાંધ્યું, પણ સમગ્ર જીવનની જ્ઞાન-આરાધના અને સંયમયાત્રાનો સંસ્પર્શ તેના આત્માને સમગ્ર જ્ઞાન-આવરક કર્મોના ક્ષયને માટે થયું. પૂર્વભવમાં ક્ષયોપશમજન્ય જ્ઞાનની આરાધનાયુક્ત સાધુપણું વર્તમાન ભવે ક્ષાયિક જ્ઞાન પ્રદાતા બન્યું- કારણ- "કારણ કે તે સાધુ હતા." જૈનશાસનની આ તેજસ્વી પ્રતિભા આપણી સન્મુખ સ્વાધ્યાયનો ઉચ્ચતમ આદર્શ મૂકી જાય છે.